

מהי כפרה – בין רש"י לרמב"ן

1א. רש"י: אכפרה פניו - אבטל רוגזו וכן (ישעיה כח, יח) וכפר בריאתכם את מות, (שם מז יא) לא תוכלו כפרה. ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים כולן לשון קנות והעברה הן, ולשון ארמי הוא הרבה בתלמוד (ב"מ כד א) וכפר ידיה, (גיטין נו א) בעי לכפורי ידיה בההוא גברא. וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קדש (עזרא א, י) כפורי זהב, על שם שהכהן מקנה ידיו בהן בשפת המזרק:

1ב. רמב"ן: אכפרה פניו... לשון רבינו שלמה. וכן אמר אונקלוס אנחיניה לרוגזיה: ואם כן יהיה פירושו, כי חשב יעקב בלבו אכפרה פניו, והכתוב מגיד לנו זה, כי איננו ראוי שיאמרו השלוחים לעשות ככה. וכך פירש רבי אברהם. ואיננו ישר בעיני שיצטרך הכתוב להגיד לנו עתה מחשבתו זאת, והיא ידועה בכל שולחי מנחה. ועוד, שאם כן היה ראוי שיוכיח הכתוב זה בתחלה, והנה גם הוא אחרינו כי חשב אכפרה פניו, כי עתה לא הוסיף על הצואה ההיא:

אבל הנכון כי עתה הוסיף לפרש להם שיאמרו הנה גם הוא אחרינו בלשון כבוד, כלשון זה, גם הנה עבדך יעקב אחרינו, והקדים אותנו לפניו לתת כופר נפשו על ראותו פני כבודך במנחה הזאת, כאשר יתנו העבדים כפרם בתת להם רשות לראות פני המלך, ואחרי כן אראה פניו כי אולי ישא פני ויכבדני, להיותי מרואי פני המלך. וזה דרך מעלה מיראתו ממנו. ובא אכפרה פניו, כדרך ואיש חכם יכפרנה (משלי טז, יד), יתן כפר על החמה:

ולשון קנות בכפור איננו לשון קדש רק לשון ארמית, וכן כפורי זהב שם המזרקים בבבל, כי לעולם לא תבא כפרה בחטא, אבל יאמר לכפר על נפשותיכם (שמות ל, טז), לכפר עליו ונסלח לו (במדבר טו, כח), על נפשו, ויאמר אכפרה בעד חטאתכם (שמות לב, ל), וכולן מלשון ונתנו איש כופר נפשו (שם ל יב), שהוא פדיון:

2. המזבח

2א. רש"י: אשר כפר בהם - כל זרות ותיעוב. [שמות כט, לג]. על הכפרים - בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב. [שם, לו]

2ב. רמב"ן: תעשה ליום על הכפורים... לשון רש"י. והנכון כי על הכפורים על שני האילים שהם כפורים לאהרן ולבניו, כמו שאמר כאן ואכלו אותם אשר כפר בהם, ואף כי החטאת כפרה, וכתוב כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם (ויקרא ח, לד), כדברי ר"א: [שמות כט, לו]

3. פרה אדומה

3א. רש"י: (פסוק כב): ... ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של ר' משה הדרשן וזהו: ויקחו אליך - משלהם כשם שהם פרקו נזמי הזהב לעגל משלהם כך יביאו זו לכפרה משלהם: פרה אדמה - משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך. אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל:

3ב. רמב"ן: זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, לשון רש"י מדברי רבותינו (יומא סז ב). וכבר כתבתי בענין שעיר המשתלח (ויקרא טז, ח) מה טעם לאומות שיהיו מונין אותנו בזאת יותר משאר הקרבנות שיכפרו ויש מהם שיטהרו כקרבנות הזב והיולדת, כי מפני היותה נעשית בחוץ יראה להם שהיא נזבחת לשעירים על פני השדה, והאמת שהיא להעביר רוח טומאה ושריפתה כריח ניחוח בחוץ.

4. כופר

4א. רמב"ן: אם כפר יושת עליו - בעבור היות הכפר כפרה כענין הקרבנות, ואם הוא אינו חפץ בה אין מכריחים אותו לבא לב"ד לחייבו בכך, ואפילו אם חייבוהו אין ממשכנין אותו, בעבור זה אמר "אם":

4ב. רש"י: אם כפר יושת עליו - אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו (לקמן כב כד) אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו - דמי ניזק, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר דמי מזיק: